

E. C. M. Huysman, met medewerking van V. L. Vree, ed., *Particuliere notulen van de vergaderingen der Staten van Holland 1620-1640 door N. Stellingwerf en S. Schot, IV, juli 1628-juli 1630* (Rijks geschiedkundige publication. Grote serie CCXLV; Den Haag: Instituut voor Nederlandse geschiedenis, 1999, xiii + 708 blz., €64,44, ISBN 90 5216 111 9).

Langzaam maar gestaag vordert een van de belangrijkste bronnenpublicaties die het ING onder handen heeft. De notulen van de Staten van Holland zijn nu volledig in druk uitgegeven van 1620 tot 1632. Deel IV bestrijkt de periode van juli 1628 tot juli 1630. De Staten van Holland verkeerden toen in een ongekende politieke impasse. Door de grootschalige militaire, maritieme en economische oorlogvoering tegen het Spaanse Rijk waren de Hollandse financiën geheel in het ongereede geraakt. Zitting na zitting delibereerden en twistten de Staten van Holland over de verhoging van bestaande en de invoering van nieuwe belastingen, zonder dat er iets uitkwam. Vooral de handelssteden Amsterdam, Rotterdam, Hoorn en Enkhuizen verzetten zich met hand en tand tegen elke verzwaring van de belastingdruk. Als gevolg daarvan hadden de troepen vele maanden soldij tegoed, zaten de solliciteurs-militair en leveranciers met de handen in het haar, konden de admiraliteiten geen blokkade- en kruisersschepen uitrusten en liepen de Hollandse schulden geheel uit de hand. Holland bood in de voorspoedige jaren van de verovering van de zilvervloot en de inname van Den Bosch een troosteloze aanblik.

De Staten van Holland werden in deze tijd telkens met lamheid geslagen doordat de leden hun houding tegenover belastingverhogingen afhankelijk maakten van het betalen van de schulden van admiraliteiten aan leveranciers, het aannemen van troepen, het oplossen van de diepe religieuze geschillen en het afhandelen van de bestandsvoorstellen. Terwijl de razernij van Amsterdam en Rotterdam over de rampzalige toestand van het zeewezen, dat tevergeefs wachtte op betaling van de quote van de landgewesten in de subsidies van de Staten-Generaal, als *basso continuo* fungeerde, keerden de religieuze en diplomatieke geschillen periodiek op het tapijt terug. De calvinistische kerk spuwde vuur over de toenemende 'stoutigheden' en 'excessen' van de remonstranten, met de verdraagzaamheid in Amsterdam als belangrijkste steen des aanstoots. Het Amsterdamse stadsbestuur beschouwde de religieuze problematiek als een strikt lokale aangelegenheid, terwijl de calvinistische kerk de Staten van Holland en daarna de synoden van Zuid- en Noord-Holland bij het conflict trachtte te betrekken. Amsterdam kon in de Staten van Holland meestal rekenen op de Edelen, Dordrecht, Delft en Rotterdam; de andere steden onder aanvoering van Haarlem en Leiden kozen de zijde van de contra-remonstranten. Deze oppositie klonterde samen tot een stedenfactie, die de ganse besluitvorming lamlegde om vastlegging van de regering en religie in contraremonstrantse zin af te dwingen. Als gevolg daarvan moesten het zoeken van een uitweg voor de financiële problemen en het voorbereiden van de grote veldtocht die Frederik Hendrik voor ogen stond keer op keer worden uitgesteld. De stadhouder raakte tussen twee vuren: hij was op de hand van Amsterdam, maar wilde tegelijk de oorlog met kracht voortzetten. Elke keer werd het probleem van de uitwendige veiligheid in Holland echter ondergeschikt gemaakt aan het probleem van de interne stabiliteit, waarover onoverbrugbare meningsverschillen bestonden.

Hetzelfde patroon openbaarde zich op diplomatiek terrein. De religieuze, politieke en economische spanningen bereikten een kookpunt tijdens het overleg over een bestand met het Spaanse Rijk vanaf oktober 1629. De Staten van Holland vielen dadelijk in drie facties uiteen. De Edelen, Dordrecht, Delft, Amsterdam, Rotterdam en Gouda pleitten voor vrede, aanvankelijk gesteund door Alkmaar en Schiedam; Haarlem, Leiden, Gorinchem, Schoonhoven, Den Briel en Purmerend wensten voortzetting van de krijg; de overige steden namen een middenpositie in. Het onverwachte, sluwe voorstel van Frankrijk om een verbond tegen het Spaanse Rijk aan te gaan, waardoor de Republiek in de strijd zou worden gehouden, deed Frederik Hendrik, die

eerst voor een bestand had gepleit, van mening veranderen en sloeg de vredesgezinden uit elkaar. Amsterdam, Rotterdam en Medemblik verwierpen als enige het voorstel; de overige leden volgden om uiteenlopende redenen de oorlogsfactie en stemden in met een verbond. De onderhandelingen met het Spaanse Rijk raakten zo op dood spoor. Terwijl de oorlogsfactie de gehele besluitvorming in de Staten lamlegde, verlangde de gematigde meerderheid eerst vaststelling van de regering en religie in contraremonstrantse zin.

Dit deel verschaft een beter inzicht in de Hollandse machtsverhoudingen in de jaren 1628-1630 dan enig historisch werk. De wisselwerking tussen de verschillende strijdpunten en de wisselende factievorming in de Staten van Holland komen uitstekend tot hun recht. Wel moet men terdege in de gaten houden dat de teneur van de notulen van Stellingwerff aanzienlijk kan afwijken van die van Schot; dit illustreert de onoverzichtelijkheid van de besluitvorming. Het is daarbij lastig dat Stellingwerff steeds de vergaderorde volgt en Schot meestal alle deliberaties over een bepaald punt tijdens een zitting bij elkaar zet. Het zorgvuldige verwijzingsstelsel en het uitvoerige register doen het ontbreken van een notenapparaat gemakkelijk vergeten; wel moeten de gedrukte resoluties van de Staten van Holland steeds in de beschouwingen worden betrokken. De kundige bewerkster was na de voltooiing van dit deel helaas genoodzaakt de handdoek in de ring te gooien; moge haar ontijdige vertrek niet tot vertraging van de voortgang van deze bronnenpublicatie leiden!

Guido de Bruin

R. H. Hesselink, *De gevangenen uit Nambu. Een waar geschiedverhaal over de VOC in Japan* (Zutphen: Walburg pers, 2001, 256 blz., €22,46, ISBN 90 5730 130 X).

Onder de ouderwets-oudbollige titel schuilt een boek waarvan in 1992 respectievelijk 1998 al Engelstalige en Japanse versies waren gepubliceerd. Vooral de Japanse had — terecht — sterk de belangstelling getrokken. Het is toe te juichen dat het verhaal over de tot dusver bijna vergeten 'Breskens-affaire' nu ook in Nederland een breed forum krijgt. Dat is om verschillende redenen het geval. In de eerste plaats omdat Hesselink weet hoe je een prachtig verhaal vertelt. Het is hem bovendien gelukt de overbekende geschiedenis van de vroege Japans-Nederlandse betrekkingen in een verrassend nieuw perspectief te plaatsen. Zijn oorspronkelijk onderzoek en zijn originele aanpak van de thematiek liggen er aan ten grondslag. Minuscule micro-geschiedenis — zo schijnt het — vormt de kern van zijn beschouwingen. Het betreft het gevangen nemen en de vrijlating van al met al tien bemanningsleden van het schip 'Breskens' bij Yamada in Japan. *So what?*

Het jachtje was in 1643 uit Batavia vertrokken ter verkenning van de zeeroute naar het veelbelovende Tartarije in het onbekende hoge Noorden. Verlokt door mooie vrouwen was Breskens' tential in een rustige baai ver van het huidige Tokio aan wal gegaan waar ze feest mochten vieren. In ruil voor rode Spaanse wijn kregen ze ui en prei. Maar de 'Breskens' was zwaar in overtreding. Buitenlanders mochten Japan alleen onder stringente voorwaarden en regelingen betreden. Hoewel de reglementering van dit buitenlandse beleid zijn hoogtepunt nog moest bereiken verkeerde die toen al in een vergevorderd stadium. Weldra zuchtten de schepelingen in de kerker. Hun verhoor duurde vier maanden. Daarbij liet hun gastheer — tot zijn eigen verbazing — marteling achterwege. De Portugees die het land zo nu en dan nog binnen waaide, zag zich daarentegen gepijnigd tot de dood er op volgde. Maar de tien gingen op transport naar de hoofdstad. Ze brachten het er zelfs levend van af. Na een tragikomische geschiedenis kwamen ze in 1649 nog vrij ook. Japan had geëist dat een ambassadeur uit